

СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ДОСТУПНОСТІ НАРКОТИЧНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

FORMATION OF THE STATE POLICY OF UKRAINE IN THE SPHERE OF CIRCULATION OF NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, AND PRECURSORS IN THE CONTEXT OF THE PROBLEM OF AVAILABILITY OF NARCOTIC DRUGS

Максименко В.В., аспірантка кафедри службового та медичного права

Навчально-науковий інститут права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті досліджено проблема доступності наркотичних лікарських засобів через призму становлення нормативно-правової бази у сфері обігу наркотичних засобів в Україні.

Специфіка дослідження обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів полягає в поєднанні вивчення наукового простору юридичної науки та медицини.

В основу дослідження було покладено аналіз нормативно-правової бази України щодо обігу наркотичних засобів в медичній практиці для комплексного аналізу актуальних проблем.

На даний час в Україні діє понад 50 нормативно-правових документів, що регулюють сферу обігу наркотичних засобів. Адміністративно-правове регулювання здійснюється на рівні кодексів, законів та підзаконних актів. Побудова системи законодавства в досліджуваній сфері була здійснена як під впливом нормативно-правих актів колишнього СРСР, так і під впливом ратифікованих міжнародних документів. Аналізуючи зміст сучасних законодавчих актів в даній сфері регулювання, можна відмітити, що сучасне законодавство позбулось норм радянського права та здебільшого відповідає нормам міжнародного права. Дане твердження підтверджується тим фактом, що керівні документи з обігу наркотичних засобів відповідають ратифікованим Україною конвенціям.

Однак, всупереч позитивним змінам в законодавстві, реалізація нормативно-правових актів на практиці сприяла появі нових проблем, однією з яких є проблема ускладненого доступу до наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів з метою лікування.

В статті розглянуто основні правові засади формування системи національного законодавства у сфері обігу наркотичних лікарських засобів в контексті забезпечення доступу пацієнтів до лікарських засобів, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини і прекурсори для осіб для необхідного лікування.

Детально проаналізовано етапи виникнення проблеми доступності наркотичних лікарських засобів з метою з'ясування практичних проблем, що виникають при прийнятті нових або внесенні змін до чинних нормативно-правових актів. Окрім того, була надана оцінка внесеним змінам та доповнень у законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють державний контроль за обігом наркотичних лікарських засобів.

Ключові слова: наркотичні (психотропні) лікарські засоби, державна політика в сфері обігу наркотичних лікарських засобів, доступність наркотичних лікарських засобів.

The article studies the problem of availability of narcotic drugs through the prism of the formation of the regulatory framework in the field of drug trafficking in Ukraine.

The specificity of the study of the circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors is to combine the study of the scientific space of legal science and medicine.

The study was based on the analysis of the regulatory framework of Ukraine on drug circulation in medical practice for a comprehensive analysis of current problems.

Currently in Ukraine there are more than 50 legal documents regulating the sphere of drug trafficking. Administrative and legal regulation is carried out at the level of codes, laws and by-laws. The construction of the system of legislation in the studied sphere was carried out both under the influence of normative legal acts of the former USSR and under the influence of ratified international documents. It can be noted that modern legislation has got rid of the norms of Soviet law and mostly complies with international law by analyzing the content of modern legislative acts in this area of regulation. This statement is confirmed by the fact that the guiding documents on drug circulation comply with the conventions ratified by Ukraine.

However, despite the positive changes in the legislation, the implementation of regulatory legal acts in practice has contributed to the emergence of new problems, one of which is the problem of complicated access to narcotic drugs for treatment.

The article deals with the basic legal principles of the formation of the system of national legislation in the field of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors in the context of ensuring access of patients to medicines containing narcotic drugs or psychotropic substances and precursors for the necessary treatment.

The stages of the problem of accessibility of narcotic drugs were analyzed in detail in order to clarify the practical problems that arise when adopting new or amending existing regulations. In addition, the amendments and additions to the legislative and regulatory acts governing state control over the circulation of narcotic drugs were assessed.

Key words: narcotic (psychotropic) drugs, state policy of circulation of narcotic drugs, accessibility of narcotic drugs.

Одним із стратегічних напрямків державної політики України у сфері охорони здоров'я є удосконалення обігу наркотичних лікарських засобів і цей напрям має велике значення з кількох причин. По-перше, стратегія удосконалення обігу наркотичних лікарських засобів дозволяє контролювати контрабанду та нелегальний обіг цих препаратів. По-друге, такий напрямок політики дозволяє забезпечити легальний та регульований доступ до наркотичних лікарських засобів для пацієнтів, зокрема тих, які потребують лікарських засобів для зняття болю або паліативного догляду. По-третє, удосконалення обігу наркотичних лікарських засобів є важливим для дотримання міжнародних стандартів контролю за наркотиками, що в перспективі

створюють фундамент для ефективного співробітництва України з іншими країнами і міжнародними організаціями в досліджуваній сфері. Однак, процес удосконалення обігу наркотичних лікарських засобів супроводжується внесенням змін до чинних нормативно-правових актів або прийняттям нових законодавчих актів. Під час оновлення законодавчої бази виникають нові проблемні питання, пов'язані з практичною реалізацією норм закону. Ці питання можуть включати неоднозначне тлумачення, виклики впровадження нових процедур і недостатні ресурси для контролю та нагляду. Для успішного здійснення такої стратегії необхідна ефективна співпраця між відповідними органами влади, медичними закладами та суспільством загалом.

Відносини щодо правового регулювання обігу наркотичних засобів, у тому числі державної політики України в сфері контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів вже ставали предметом досліджень українських учених, зокрема, Корчевного А. І., Котвицької А. А., Коцур М.М., Суховолець У. А., Шаповалової В. О. Шевчук О. М., та інших. Проте питання доступності наркотичних лікарських засобів, розглядуване крізь призму становлення законодавства, вимагає окремої уваги.

Відповідно, метою статті є дослідження розвитку правового регулювання доступності наркотичних лікарських засобів під час поетапного оновлення вітчизняного законодавства щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Формування та реалізацію державної політики України в сфері обігу наркотичних лікарських засобів здійснює Міністерство охорони здоров'я України шляхом прийняття нормативно-правових актів та затвердження галузевих стандартів, у тому числі відповідних належних практик у сфері лікарських засобів. За часи незалежності України було прийнято понад п'ятдесят нормативно-правових актів, що регулюють обіг лікарських засобів, зловживання якими може викликати наркотичну залежність. Закон України від 15 грудня 1995 року № 60/95-ВР «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» є ключовим законодавчим актом, що регулює обіг наркотичних лікарських засобів в Україні та, відповідно, визначає правові та організаційні засади державної політики щодо обігу в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та лікарських засобів, що їх містять, встановлює порядок державного контролю, повноваження органів виконавчої влади, права та обов'язки фізичних і юридичних осіб у відповідній сфері. В контексті забезпечення доступу до лікарських засобів, що містять наркотичні або психотропні речовини, в цьому Законі серед заходів контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів передбачається відпуск фізичним особам наркотичних засобів, психотропних речовин лише за рецептом лікаря і відповідно до медичних показань [1]. На реалізацію даного положення Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25 липня 1996 року № 226 було затверджено Порядок обігу наркотичних лікарських засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах системи Міністерства охорони здоров'я України. З метою забезпечення безпеки населення та запобігання зловживанню наркотичними речовинами, державна політика була спрямована на створення ефективної системи державного контролю за обігом таких засобів. Однак, разом із впровадженням жорстких заходів контролю, виникла проблема ускладненого доступу до наркотичних засобів з метою лікування пацієнтів.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 січня 2002 року № 26-р було схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2002–2010 роки. Основним напрямом державної політики за Концепцією 2002 року було визначено розроблення та здійснення пріоритетних заходів щодо протидії на державному рівні поширенню наркоманії і злочинності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, виконання взятих Україною відповідних зобов'язань перед міжнародним співтовариством [2]. В цей час в Україні відбувся процес становлення системи урядових органів державного управління у сфері контролю за обігом лікарських засобів, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. З метою удосконалення контролю за обігом наркотичних лікарських засобів в рамках прийнятої державної політики постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 58 було затверджено Порядок

здійснення контролю за обігом наркотичних (психотропних) лікарських засобів. Даним порядком вперше було використано поняття «Наркотичні (психотропні) лікарські засоби» – лікарські засоби, що містять один чи декілька наркотичних засобів або психотропних речовин, включених до таблиць II і III та прекурсорів, включених до списку № 1 таблиці IV переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого постановою КМУ від 6 травня 2000 року № 770. Основною метою даного Порядку стало запобігання можливому відпливу відповідних засобів і речовин у незаконний обіг та спрямування на обмеження використання цих засобів виключно у медичних та наукових цілях [3]. Посилення контролю над обігом наркотичних засобів стало необхідною мірою для запобігання їх незаконному розповсюдженню та зловживанню, яке призводило до серйозних наслідків у суспільстві. Так, у 2006 році Левчук Н. М. здійснила аналіз офіційної статистики Державного комітету статистики України за попередні роки та встановила, що кількість хворих з діагнозом розладу психіки та поведінки через вживання наркотичних та інших психоактивних речовин збільшилася від 33,7 тисячі у 1993 році до 88,4 тисячі осіб на початку 2005 року. Показник поширеності цих хвороб за даний період підвищився майже утричі: від 65,1 до 187,6 у розрахунку на 100 тисяч осіб відповідно [8, с. 56]. Такі показники свідчать про загострення проблеми наркотичної залежності та необхідності встановлення ефективних заходів боротьби з цим явищем у суспільстві. Однак, посилення контролю над обігом наркотичних речовин призвело також до того, що процедури використання та виписування рецептів на лікарські засоби, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, стали більш заформалізованими. Негативним наслідком стало несвоєчасне і недостатнє отримання знеболюючих препаратів пацієнтами, які їх потребують. Проте, з боку законодавців та науковців цій проблемі не було приділено належної уваги.

Законом України від 19 лютого 2009 року № 1026-VI «Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки» передбачала забезпечення доступу населення до широкомасштабних профілактичних заходів, послуг з лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД [9]. Зокрема, програма передбачала забезпечення пацієнтів стерильними медичними виробами одноразового використання вітчизняного виробництва, що є важливим кроком у збереженні їхнього здоров'я та запобіганні поширенню захворюваності. Однак, на практиці було виявлено, що хворим на наркозалежність людям часто відмовляли у доступі до ін'єкційних наркотиків для замісної підтримувальної терапії [10, с. 22]. Дане твердження підтверджується статистичними показниками, відповідно до яких відсоток осіб з опіоїдною залежністю, які отримували замісну підтримувальну терапію, від оціночної кількості осіб, які її потребують у 2010 році становив 11,4%, а у 2013 році – 18,1% [13, с. 10]. Попри збільшення відсотка осіб, які отримували замісну підтримувальну терапію, очевидною є недостатність забезпечення доступу до наркотичних лікарських засобів.

Наступним нормативно-правовим актом стала Концепція реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки, що була схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2010 р. № 1808-р. Метою Концепції стало визначення шляхів та пріоритетів державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, зміцнення здоров'я нації, а також зменшення негативних соціальних, еконо-

мічних та інших наслідків, пов'язаних з вживанням наркотичних засобів та психотропних речовин [4]. Даною Концепцією вперше було порушено питання щодо вдосконалення з урахуванням світового досвіду системи рецептурного відпуску лікарських засобів, зловживання якими може викликати наркотичну залежність, що стало першим кроком до формування правового підґрунтя пошуку балансу між визначенням конституційного права громадян України на охорону здоров'я і медичне забезпечення та необхідність державного регулювання обігу наркотичних лікарських засобів на законодавчому рівні. Також, Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 листопада 2010 року № 2140-р було затверджено План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки, відповідно до якого в сфері удосконалення державного контролю за обігом наркотичних лікарських засобів було заплановано створення міжвідомчої автоматизованої системи обміну інформацією, пов'язаною з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також лікарських засобів, зловживання якими може викликати наркотичну залежність, та посилення контролю за виробництвом, виготовленням, зберіганням, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, а також лікарських засобів, зловживання якими може викликати наркотичну залежність [5]. Тобто, хоча в Концепції в контексті вирішення проблеми підвищення контролю за виробництвом, виготовленням, придбанням, зберіганням, відпуском, обліком, перевезенням, пересиланням наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та наркотичних лікарських засобів зазначається про удосконалення системи рецептурного відпуску наркотичних лікарських засобів задля забезпечення доступності наркотичних лікарських засобів, проте не було визначено фактичних дієвих заходів для вирішення даної проблеми. Зокрема, удосконалення системи рецептурного відпуску наркотичних лікарських засобів мало б включати ретельне дослідження світового досвіду та розробку практичних механізмів для забезпечення доступності лікарських засобів для медичних потреб, одночасно здійснюючи жорсткий контроль з метою запобігання їх незаконному вживанню та наркотичній залежності.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р було схвалено Стратегію державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, що залишається чинною і на сьогодні. Даною Стратегією було визначено сучасні напрями державної політики у сфері наркотичних засобів в різних її проявах. Особливої уваги потребує те, що згідно зі Стратегією одним із головних принципів державної політики щодо наркотиків є доступність наркотиків для медичних і наукових цілей. Задля забезпечення доступності лікарських засобів, що містять наркотичні або психотропні речовини, в даній Стратегії встановлено заходи, які мають цьому сприяти:

- проведення оцінки потреб у наркотичних лікарських засобах, керуючись міжнародними методиками в цій сфері, із встановленням відповідних квот;
- розроблення з урахуванням світового досвіду та впровадження стандартні схеми застосування наркотичних лікарських засобів для лікування з використанням таких засобів;
- запровадження доступу до наркотичних лікарських засобів через первинну ланку медичного обслуговування лікарів загальної практики – сімейних лікарів;
- здійснення реорганізації та розширення мережі аптек з правом зберігання та видачі наркотичних лікарських засобів [6].

Також, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 року № 56-р було затверджено план

заходів на 2019–2020 роки з реалізації Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, відповідно до якого було виконано наступні заходи у сфері доступності наркотичних лікарських засобів:

- проведено оцінку потреб у паліативній допомозі, визначено потребу в лікарських засобах, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсорів;
- протягом 2019–2020 років було збільшено кількість аптечних закладів, що отримали ліцензію на провадження діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;
- збільшено відсоток відпуску наркотичних лікарських засобів з аптечних закладів, а також із закладів охорони здоров'я;
- затверджено нормативно-правовий акт щодо медико-технологічних документів у сфері надання паліативної допомоги, лікування больового синдрому у дітей та дорослих, замісної підтримувальної терапії;
- впроваджено освітні програми підготовки студентів і післядипломної перепідготовки лікарів, фельдшерів, медсестер, соціальних працівників, соціальних педагогів з питання паліативної допомоги [7].

Незважаючи на виконані заходи задля підвищення доступності наркотичних лікарських засобів, основні заплановані правові заходи станом на 2022 рік не були реалізовані. Так, відповідно до Плану заходів була запланована розробка проекту нормативно-правового акту щодо внесення змін до Порядку придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я з метою розширення доступу до медикаментозного лікування, в тому числі з питань розширення мережі аптечних закладів, однак даний законопроект не був прийнятий. Також, планувалось запровадити державне регулювання цін на наркотичні лікарські засоби з метою удосконалення нормативної бази з питань, що регламентують виготовлення, державні закупівлі, постачання, зберігання та реалізацію наркотичних лікарських засобів для спрощення доступу до них у медичних цілях, проте станом на 2019 рік проект був лише внесений на розгляд Кабінетові Міністрів України та на сьогодні не є прийнятним. Такі невиконані заходи впливають на ефективність державної політики в сфері обігу наркотичних лікарських засобів. Без впровадження необхідних змін у законодавстві, система обігу залишається недостатньо врегульованою, що потенційно створює ризик для забезпечення належного рівня громадського здоров'я. Для підвищення ефективності державної політики у сфері досліджень, важливо активізувати роботу над запланованими правовими актами та усунути перешкоди, що заважають їх реалізації. Крім того, необхідно посилити співпрацю з міжнародними організаціями та вивчати світовий досвід у цій сфері для впровадження ефективних рішень та забезпечення належної доступності наркотичних лікарських засобів.

8 травня 2022 року Міністерство охорони здоров'я України оприлюднило для громадського обговорення проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2030 року» освітленням стратегічних пріоритетів та цілей, відповідно до якого вказано, що забезпечення доступу до наркотичних лікарських засобів для осіб, які цього потребують за медичними показниками вимагає термінового вирішення. Проте, станом на сьогодні інформація щодо впровадження даної Стратегії на офіційних веб-порталах відсутня.

25 жовтня 2022 року за № 1317/38653 було зареєстровано в Міністерстві юстиції України наказ МОЗ «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України» № 1841 відповідно до якого планувалося виписування рецептів на

лікарські засоби, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини, у чистому вигляді або в суміші з індивідуальними речовинами, та реєстрації їх відпуску в електронній системі охорони здоров'я, а також забезпечення реального контролю за дотриманням правил рецептурного відпуску таких лікарських засобів [12]. Даний наказ набув чинності та з 1 листопада 2022 року відпуск наркотичних лікарських засобів вже здійснюється аптечними закладами на підставі рецепта у паперовій формі, виписаного на спеціальному рецептурному бланку форми № 3 згідно з додатком 2 до Правил виписування рецептів на лікарські засоби і виробі медичного призначення, або електронного рецепта. Пандемія COVID-19 та введення воєнного стану в Україні сприяли активізації процесів діджиталізації фармацевтичної сфери та побудували певні передумови для подальшого її розвитку.

Іншою важливою подією стало подання проєкту Закону № 7457 «Про регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) у медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності для створення умов щодо розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онкологічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих унаслідок війни» від 10 червня 2022 року до Верховної Ради України, що має на меті імплементацію досвіду у сферу регулювання обмеженого обігу канабісу, смоли канабісу, екстрактів і настоек канабісу, а також тетрагідроканабінолу, шляхом внесення змін до законів України, які регламентують поведінку з наркотичними засобами, з метою створення умов для розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування, а також проведення наукових досліджень ефективності конопель. Постановою Верховної Ради України від 13 липня 2023 року було прийнято за основу проєкт цього Закону з урахуванням пропозицій народних депутатів України – членів Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування та внесено його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні [13]. Загалом, подання та прийняття такого законопроєкту є важливим кроком для медичної галузі в Україні. Враховуючи непередбачувані обставини, які вплинули на систему охорони здоров'я в країні, такий закон може сприяти забезпеченню альтернативних методів лікування та доступу до наркотичних лікарських засобів.

Додатково потрібно зазначити, що Україною за часи незалежності було ратифіковано Єдину конвенцію про наркотичні засоби 1961 року, Конвенцію про психотропні речовини 1971 року та Конвенцію ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психо-

тропних речовин 1988 року, відповідно до яких Україна класифікує наркотичні засоби та прекурсори, відповідно до яких здійснюється контроль та нагляд за наукове чи медичне використання об'єктів контролю, беручи до уваги особливі ризики для системи охорони здоров'я та окремо кожної людини. Таким чином Україна виражає своє прагнення підтримання ініціативи міжнародної спільноти в боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що відображено в основних нормативно-правових документах щодо регулювання обігу контрольованих груп речовин на території України [11, с. 107].

Крізь призму прийнятих нормативно-правових актів за часи незалежності України, можна спостерігати те, як підхід до державної політики у сфері наркотичних лікарських засобів поступово змінювався від зосередження на контролі за незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів до пошуку балансу між каральними заходами щодо незаконного обігу наркотиків і забезпеченням їх доступності в медичних цілях. Проте, незважаючи на те, що проблема забезпечення доступу до наркотичних лікарських засобів визначена на законодавчому рівні, виконаних заходів недостатньо, що зумовлює необхідність продовження дослідження даної тематики і прийняття нових кардинальних рішень з боку органів державної влади. Такими кардинальними рішеннями можуть бути: подальше збільшення категорій пацієнтів, яким надається доступ до наркотичних лікарських засобів, до прикладу, розгляд можливості розширення використання канабісу для лікування інших захворювань; розроблення механізмів для забезпечення наявності наркотичних лікарських засобів у відповідних кількостях у медичних закладах та аптечних закладах; підтримки наукових досліджень щодо ефективності та безпечності наркотичних лікарських засобів, що допоможе науково обґрунтувати рішення щодо їх використання та розширити області застосування; розроблення механізму реєстрації та контролю пацієнтів, яким необхідні наркотичні лікарські засоби, щоб забезпечити використання їх в лікувальних цілях; співпраця з іншими країнами, де вже існує позитивний досвід регулювання наркотичних лікарських засобів, для обміну найкращими практиками та приведення української системи до світових стандартів. Лише шляхом комплексних та продуманих дій державних органів можливо забезпечити доступ до наркотичних лікарських засобів, збалансувавши їхнє використання для лікування та забезпечивши контроль за їх обігом з метою запобігання незаконному використанню.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори : Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР : станом на 5 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр#Text>
2. Про Концепцію реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2002–2010 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 24.01.2002 р. № 26-р : станом на 1 січ. 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/26-2002-р#Text>
3. Про затвердження Порядку здійснення контролю за обігом наркотичних (психотропних) лікарських засобів : Постанова Каб. Міністрів України від 18.01.2003 р. № 58 : станом на 22 черв. 2009 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2003-п#Text>
4. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 13.09.2010 р. № 1808-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1808-2010-р#Text>
5. Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011–2015 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 22.11.2010 р. № 2140-р : станом на 1 листоп. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2140-2010-р#Text>
6. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 28.08.2013 р. № 735-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-р#Text>
7. Про затвердження плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 06.02.2019 р. № 56-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-р#Text>
8. Левчук Н.М. Соціально-демографічні наслідки наркоманії у контексті епідемії ВІЛ/СНІДу в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2006. № 1. С. 55–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29_4_12
9. Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки : Закон України від 19.02.2009 р. № 1026-VI : станом на 7 лип. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1026-17#Text>

10. Шевчук О. М. Удосконалення законодавства державного контролю за обігом наркотиків в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. Вип. 25. С. 22–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_25_8
11. Котвіцька А. А., Волкова А. В. Історичні засади формування національного законодавства щодо обігу наркотичних лікарських засобів. *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи*: міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. м. Харків. Вид-во НФаУ, 17–20 берез. 2014 р. 2014. С. 104–109. URL: <https://socpharm.nuph.edu.ua/files/2014/03/Котвіцька-А.-А.-Волкова-А.-В.pdf>
12. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства охорони здоров'я України : Наказ МОЗ України від 11.10.2022 р. № 1841. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE38653?an=1>
13. Про прийняття за основу проекту Закону України про регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) в медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності для створення умов щодо розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онкологічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни : Постанова Верхов. Ради України від 13.07.2023 р. № 3224-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3224-20#Text>
14. Звіт про результати моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції за 2011–2012 роки. Державна установа «Український центр контролю за соціально небезпечними хворобами МОЗ України». Київ. 2013. 128 с. URL: <https://phc.org.ua/sites/default/files/uploads/documents/files/924ae89d0506dd69bdfda70be7698ad6.pdf>